

Van bovenaf geboren worden

Voorganger: Ds. Heleen Weimar

Lezingen:

1^e schriftlezing: Numeri 21,4-9

2^e schriftlezing: Johannes 3,1-16

Gemeente van Jezus Christus,
Vandaag is het Trinitatis, het feest van de Drie-eenheid. Vandaag viert en gedenkt de kerk de eenheid van Vader, Zoon en Geest. Het is het enige kerkelijke feest dat niet gebaseerd is op een gebeuren, waarover wordt verhaald in de Bijbel (zoals de geboorte van Jezus, de opstanding of de uitstorting van de heilige Geest), maar op een dogma, een leerstelling.

Lastig vind ik dat: een dogma vieren. Veel liever zou ik het dogma ook weer tot een gebeuren willen herleiden. Wat gebeurt er wanneer de Drie-eenheid in het spel is? Dan kijken we naar de Drie-eenheid als een team, een drietal (i.p.v. een elftal). Wanneer dit drietal aan het werk is, als team samenwerkt, dan gebeurt er iets bijzonders: dan wordt de aarde herschapen en dan worden mensen van bovenaf geboren. Er is alle reden om dit gebeuren blij en dankbaar te vieren vandaag.

Over dit gebeuren, deze vruchtbare samenwerking van Vader, Zoon en Geest wordt heel beeldend en diepzinnig verteld door de evangelist Johannes, in zijn verhaal van het nachtelijke gesprek tussen Jezus en de farizeeër Nicodemus.

Vaak wordt gesuggereerd dat Nicodemus Jezus in de nacht opzoekt, omdat hij zijn toenadering verborgen zou willen houden voor zijn collega-Schriftgeleerden, maar dat is onwaarschijnlijk. Nicodemus spreekt in de wij-vorm. Het is aannemelijk dat hij juist namens andere farizeeërs spreekt wanneer hij tot Jezus zegt: 'Rabbi, wij weten dat u als leermeester van God bent gekomen...' Nee, de nacht is hier niet de nacht van de heimelijkheid, maar de nacht van de onwetendheid. Nicodemus meent een hoop te weten, maar eigenlijk weet hij nog van niets. Er zal hem eerst een licht moeten opgaan.

Dat is wat Jezus hem, meteen aan het begin van het gesprek duidelijk probeert te maken. Het weten van Nicodemus is gebaseerd op het zien van de tekenen die Jezus doet. 'Wij weten dat u als leermeester van God gekomen bent, want niemand kan deze tekenen doen die ú doet, als God niet met hem is.' Nicodemus erkent dus de bijzondere band die er is tussen God en Jezus op grond van wat hij ziet aan wondertekens. Maar Jezus is niet onder de indruk van deze visie en wetenschap van Nicodemus. Jezus zegt: 'Als iemand niet van bovenaf geboren wordt, kan hij het koningschap van God niet zien.' Positief geformuleerd zegt Jezus: Je krijgt pas zicht op Gods koninkrijk, wanneer je van bovenaf

geboren wordt.

De NBV heeft het over 'opnieuw geboren worden' in plaats van 'van bovenaf geboren worden'. In deze vertaling wordt het Griekse woord *ἄνωθεν* dus weergegeven met 'opnieuw', maar dat is een afgeleide betekenis. Allereerst en vooral betekent het 'van bovenaf', in dit geval dus: vanuit de hemel, van Godswege.

Pas als God je geboren laat worden tot een nieuw mens, zie je goed waar het God om gaat.

Onmiddellijk roep dit misverstanden op. Hier zien we gebeuren wat zich vaker voordoet in de gesprekken die Johannes optekent. Jezus zegt iets in beeldtaal en zijn gesprekspartners pakken het beeld niet of vatten het te letterlijk op. Van bovenaf geboren worden? Pardon?

Een mens kan toch niet een tweede keer de schoot van zijn moeder binnenkomen en geboren worden?

Om te verduidelijken wat hij bedoelt zegt Jezus het op een andere manier: 'Als iemand niet geboren wordt uit water en Geest, kan hij niet binnenkomen in het koninkrijk van God.' Positief geformuleerd: Je kunt het koninkrijk van God alleen binnengaan wanneer je geboren wordt uit water en Geest.

Nog begrijpt Nicodemus het niet. 'Hoe kan dat alles gebeuren?!' vraagt hij.

Hoogst verbaasd antwoordt Jezus: 'Jij bent een leraar in Israël, en je hebt hiervan geen kennis?!'

Onbegrijpelijk dat Nicodemus het niet vat. Want toen Jezus sprak van geboren worden uit water en Geest, toen duidde hij op de oerverhalen van schepping en uittocht, die de kern uitmaken van Israëls geloof.

Toen de aarde nog woest en leeg was, toen zweefde de Geest van God over de wateren. Uit de chaos wordt de aarde tot aanzijn geroepen en de dieren en de mensen. God vormt de mens uit aarde en blaast de levensadem, de levensgeest in zijn neus. Zo wordt de mens geboren, uit water en uit Geest.

En toen het volk van de Hebreëen, aan het slavenhuis ontsnapt, geen kant meer op kon, met de vijand op hun hielen en vóór hen de Rietzee, toen woei de Geest van God, zodat het water links en rechts wegvloede en het volk aan hun achtervolgers kon ontsnappen. Zij gingen niet de dood tegemoet, maar een nieuw leven. Ze werden als het ware opnieuw geboren, uit water en Geest.

Om Nicodemus te helpen geeft Jezus nog een derde

voorbeeld van opnieuw, van bovenaf geboren worden. In dit voorbeeld staan niet de begrippen 'water en Geest' centraal, maar het thema 'omhoog' en 'van boven'. Het derde voorbeeld van 'van bovenaf geboren worden' is het verhaal van de slangenplaag in de woestijn. De Israëlieten zijn de woestijntocht meer dan zat. Ze mopperen en jammeren erop los. Een geest van pessimisme en negatieve gedachten verspreidt zich als een gif. Dan worden ze getroffen door een slangenplaag. Zelf leggen ze een verband tussen het venijn van hun gemor en het dodelijke slangengif. Ze vragen Mozes om bij God voor hen te pleiten. Mozes krijgt dan van God de opdracht om een koperen slang te maken en die hoog op een stok te zetten. Ieder die daarnaar opkijkt wanneer hij is gebeten, zal in leven blijven. Zicht op wat zonde is, de eigen fouten onder ogen zien, inzicht in de bron van het kwaad kan het begin zijn van genezing. De gebeten Israëlieten sterven niet. Omhoog kijkend naar de slang krijgen ze een nieuwe levenskans. Ze worden als het waren opnieuw, van bovenaf geboren.

In alle drie de voorbeelden gaat het niet om het wonderbaarlijke van de gebeurtenissen – de schepping in zes dagen, water dat als een muur staat links en rechts, de wonderbaarlijke genezing van de slangenbeten – maar om wat ze betekenen, om de consequentie ervan. De drie voorbeelden laten zien dat het God gaat om onze bevrijding, uit de chaos, uit slavernij en verslaving, uit zonde en ziekte, uit haat en nijd, en dat wij nieuwe mensen mogen worden, van bovenaf geboren.

En zo gaat het bij de tekenen die Jezus doet evenmin om het wonderlijke ervan, maar om wat ze betekenen: dat God ons het goede leven gunt, dat wij steeds weer nieuwe kansen krijgen om te leven naar Gods bedoeling met ons.

Wat ik zo mooi vind aan het lied van Huub Oosterhuis, dat we na de evangelielezing zongen (Lied 924) is dat het hierin niet alleen gaat over de situatie waaruit we bevrijd en nieuw geboren mogen worden:

*Verdoofd en schamper van gemis,
herkomst en doel verloren,
dit leven dat geen leven is...*

Maar het lied gaat vooral ook over waartoe we bevrijd en nieuw geboren mogen worden:

*opdat wij doen het volste recht
en zijn uit U geboren –*

*'de minste mens een naaste zijn':
dat woord heeft zin gegeven
ons angstbeladen leven.*

In de geest van dit lied eindigt ook het gesprek van Jezus en Nicodemus. Het thema van donker en licht, van zien en niet zien komt nu weer terug. Als een soort conclusie zegt Jezus:

*Wie doet wat waarachtig is, komt tot het
licht,
zodat zichtbaar wordt dat wat hij doet
in eenheid met God wordt gedaan.*

Johannes is de evangelist van de eenheid, van de verbinding. Talloze malen valt in zijn evangelie te lezen hoe God en Jezus één zijn. Met name bij Johannes zien we wat er kan gebeuren wanneer het team van Vader, Zoon en Geest in de wereld werkzaam is. Meerdere malen lezen we ook in Johannes' evangelie hoe Jezus mensen uitnodigt om ook mee te gaan spelen met dat team, zodat het drietal met tallozen zal worden aangevuld tot een ontelbaar-tal.

Van bovenaf geboren worden kan plotseling gebeuren. Het kan iets eenmaligs zijn. Het kan ook regelmatig plaatsvinden, iedere dag zelfs. Elke morgen opnieuw, van bovenaf geboren worden.

Of het is een langzaam, maar gestaag proces. Het lijkt erop dat Nicodemus langzaam maar zeker werkelijk een licht is opgegaan en hij inderdaad van bovenaf geboren werd, zodat hij zicht kreeg op het koninkrijk van God. Verderop in zijn evangelie vertelt Johannes hoe Nicodemus het voor Jezus opneemt in de kring van Farizeeën (Johannes 7,50). En wanneer Jezus is gestorven aan het kruis, als de minste van de mensen, dan betoont Nicodemus zich zijn naaste. Samen met Jozef van Arimatea zorgt hij dat het lichaam van Jezus gebalsemd, in doeken gewikkeld en begraven wordt (Johannes 19,39).

Zulke dingen kunnen er gebeuren, wanneer Vader, Zoon en Geest gezamenlijk aan het werk zijn. Dat kan ook met ons gebeuren: dat ons een licht opgaat. Dat wij nieuwe mensen worden. Dat wij weten wat ons te doen staat: de minste mens een naaste zijn.

Zulke grote gebeurtenissen vieren we vandaag, op het feest van de Drie-eenheid.

Amen